

„Apoi noua societate mai obligă pe membrii de ambe sexe să scrie numai românește. [...] Dar presupune că o doamnă voiește să scrie un răvășel trandafiriu, poftim să-l înceapă altfel decât cu: «Mon petit chien bleu»; ce te faci cu statutele? afară numai dacă doamna nu va împinge respectarea lor până a scrie: «Cățelușul meu, albastru!» — I. L. Caragiale

În paginile acestui număr, aducem în atenția cititorului o serie de aspecte remarcabile și adesea paradoxale ale limbii române: unele ludice, altele de o subtilitate structurală care provoacă admirația lingviștilor și stupefacția vorbitorilor neinițiați. Limba română, cu rădăcini latine și influențe multiple, continuă să se distingă prin trăsături gramaticale, lexicale și fonetice unice în contextul european.

1. O insulă de latinitate în estul Europei

Româna reprezintă un exemplu singular în peisajul lingvistic al Europei de Est: este singura limbă romanică din această zonă, înconjurată de idiomuri slave (bulgara, ucraineana, sârba), ugro-finice (maghiara) și turcice (găgăuza). Această poziționare geografică a favorizat o stratificare lingvistică menită să fie complexă, conferindu-i românei un profil hibrid, dar ferm ancorat în latinitate.

2. Record lexical: cel mai lung cuvânt

Conform Dicționarului explicativ al limbii române (DEX), cel mai lung cuvânt atestat este: pneumonoultramicroscopicsilicovolcaniconioză, alcătuit din 44 de litere. Acest termen medical definește o formă rară și severă de silicoză, generată de inhalarea particulelor fine de siliciu de origine vulcanică. Deși este mai curând un construct lexical de tip savant, cu funcție terminologică, el ilustrează capacitatea limbii române de a forma compuse savante prin prefixare și sufixare cumulativă.

3. Palindromul: simetrie în expresie

Româna posedă o varietate de palindroame lexicale și propoziționale, adesea utilizate ca jocuri de limbaj. Exemple notabile includ: elevele, cojoc, capac, rotor, Anina, civic sau iarăși aș rări. Cea mai lungă formă palindromică lexicală este „elenofonele”, desemnând vorbitoarele de limbă greacă. Totodată, propoziția „Ele ne seduc cu desenele” constituie un exemplu remarcabil de simetrie sintactică și semantică, ilustrând rafinamentul potențial al expresiei românești.

4. Polimorfismul perfectului

Una dintre particularitățile morfologice ale limbii române constă în diversitatea formelor de exprimare a perfectului, o trăsătură rară în cadrul limbilor romanice. Astfel, limba română operează cu patru forme distincte: perfectul compus (am mâncat), perfectul simplu (mâncai, mersei), mai mult ca perfectul (mâncasem), conjunctivul perfect (să fi mâncat). Particular remarcabilă este supraviețuirea activă a perfectului simplu în anumite regiuni (precum Oltenia), fapt ce constituie un fenomen arhaic conservat regional, absent în celelalte limbi romanice moderne.

5. Enunțul minimal complet

Propoziția afirmativă „E!”, deși formată dintr-un singur cuvânt, este din punct de vedere gramatical completă și autonomă, reprezentând verbul „a fi” la persoana a III-a singular. Această economie lingvistică reflectă flexibilitatea și densitatea informațională a sistemului verbal românesc.

6. Articolul hotărât enclitic: un fenomen balcanic

Un element distinctiv major al limbii române, în comparație cu celelalte idiomuri romanice, este

plasarea enclitică a articolului hotărât. Astfel, spre deosebire de italiană (il libro) sau franceză (le livre), româna utilizează forme precum cartea, băiatul, integrând articolul la finalul substantivului. Această caracteristică o plasează în așa-numita „uniune lingvistică balcanică”, alături de limbi precum bulgara, albaneza sau macedoneana, și este considerată un fenomen de convergență areală.

7. Encliza și procliza pronominală

Limba

română dezvoltă un sistem rafinat de topire pronominală în structura verbală, manifestată prin forme enclitice și proclitice ale pronumelor personale: procliza (mi-a spus, ți-am dat), respectiv encliza (spune-mi, adu-i). Acest fenomen de aglutinare pronominală, rar în alte limbi romanice, conferă enunțului românesc o mare flexibilitate sintactică și stilistică, dar presupune și un grad de complexitate morfologică demn de studiu.

8. Anglicismele

Un anglicism este un cuvânt, o expresie sau o construcție gramaticală preluată din limba engleză și folosită în altă limbă - în cazul nostru, în limba română. Unele dintre aceste anglicisme încep să fie tolerate în limbajul informal sau profesional (ex. laptop, job), dar în scrierea formală sau în comunicare corectă în limba română, e bine să folosim variantele românești. Se evită astfel apariția „prietenilor falși” (în engleză false friends), cuvinte din limba sursă care, prin asemănarea lor cu unele cuvinte românești și de obicei chiar prin etimologia comună cu acestea, par să însemne ceva, dar în realitate înseamnă altceva. Iată o listă selectivă de anglicisme-vedetă, nepotrivite, frecvent folosite în limba română, împreună cu forma corectă sau recomandată:

Anglicism Folosire incorectă Formă corectă în română

feedback Am primit feedback. Am primit o părere/o reacție.
deadline Avem deadline mâine. Avem termen-limită mâine.
job Mi-am schimbat jobul. Mi-am schimbat locul de muncă.
meeting Am un meeting la ora 10. Am o ședință/întâlnire.
target Nu mi-am atins targetul. Nu mi-am atins obiectivul.
team Lucrez într-un team fain. Lucrez cu o echipă faină.
update Am făcut un update la raport. Am actualizat raportul.
training Merg la un training. Merg la un curs de formare.

manager E un manager bun. E un conducător/șef bun.

skills Are multe skilluri. Are multe abilități.

Business Are un business mic. Are o afacere mică.

(românizat sub forma bișniță)

laptop Am cumpărat un laptop. Am cumpărat un calculator portabil.

(Deși „laptop” e acceptat informal)

feedback negativ Am primit un feedback negativ. Am primit o critică.

9. Licența poetică

„Cobori în jos, luceafăr blând” - vers din Luceafărul eminescian reprezintă cea mai cunoscută licență poetică din literatura română. Licența poetică este dreptul pe care și-l asumă poetul sau scriitorul, prin extensie, să modifice regulile limbii (gramaticale, semantice, logice) pentru a crea efecte artistice sau pentru a accentua o idee, o stare, o imagine.

În cazul expresiei imperative „cobori în jos”, care este un pleonasm tolerat (adică o exprimare redundantă), Mihail Eminescu folosește această formă în mod intenționat, ca licență poetică, din multiple motive: de a sublinia mai puternic ideea coborârii — repetarea pune accent pe mișcarea spre pământ; de a crea un efect ritmic sau sonor plăcut în vers; de a intensifica imaginea — adăugând „în jos”, ceea ce transmite o senzație mai puternică, mai clară, mai dramatică a coborârii din sferele înalte ale Demiurgului.

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ

Florentin Streche

*Independența
prin Cultură*